Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 5.

Черниця Маряна

З 1 малюнком і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера“
852 MAIN STREET, WINNIPEG. CANADA

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 5.

Черниця Мар'яна

З 1 малюнком і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера."
852 Main Street, Winnipeg, Canada.

Т. Шевченко

Черниця Маряна.

(Частина поеми.)

[I.].

У неділю на вигоні
  Дівчата гуляли,
Жартували з парубками,
  Де-які співали —
Про досьвітки, вечорниці,
  Та як била мати,
Щоб з козаком не стояла.
  Звичайно, дівчата,
То про своє все й співають,
  Яка про що знає.
Аж ось, з хлопцем старий сліпець
  В село шкандибає;
В руках чоботи, на плечах
  Латана торбина
У старого. А дитина,
  Сердешна дитина,
Обідрана, ледве, ледве
  Несе ноженята...
Безталанний син Катрусі!
  »Дивіть ся, дівчата,
Кобзар іде! кобзар іде!«
  Та всі, яко мога,
Хлопців кинули, побігли
  Зострічать сліпого.
»Діду-серце, голубчику!
  Заграй нам що-небудь!
Я шага дам, я черешень,
  Я напою медом;
А тим часом одпочинеш,
  А ми потанцюєм.

Заграй же нам яку-небудь!«
  — »Чую, любі, чую!
Спасибі вам, мої квіти,
  За слово ласкаве!
Заграв би вам, та, бачите,
  Справи нема, справи.
Учора був на базарі,
  Кобза зопсувалась,
Розвалила ся.«
          — »А струни?«
  — »Тілько три осталось.«
— »Та хоч на трйох яку-небудь!«
  — »На трйох? Ох дівчата!
І на одній колись-то грав,
  Та ба, вже не грати!
Пострівайте ж, мої любі,
  Трошки одпочину...
Сядьмо, хлопче!«
              Посїдали.
  Розвязав торбину,
Вийняв кобзу, разів зо два
  Ударив по рваних.
»Що б вам заграть? Пострівайте!
  Черницю Маряну...
Чи чували, чи не чули?...
  Слухайте ж, дівчата,
Та кайте ся!«

[II.]

      Давно колись
  Була собі мати;
Був і батько, та не стало:
  Осталась вдовою.
Ой осталась удовою,
  Та й немолодою,
Із волами, із возами,
  З малою дочкою.
Росла дочка Маряночка,
  Виросла як панна —
Чорнобрива, уродлива,
  Хоч-би й за гетьмана!
Стала мати міркувати

...Обіймала, млїла...

Та зятя єднати,
А Маряна не до пана
Ходила стояти,
Не до пана усатого,
Товстого, старого, —
До Петруся що вечора,
Вечора сьвятого.
Розмовляла, жартувала,
Обнїмала, млїла,
В раю жила, а іногдї
Плакала, нїміла.

»Чого плачеш, моя пташко?«
Петро запитає.
Вона гляне, усьміхнеть-ся:
»І сама не знаю!«
— »Може, думаєш, покину?
Нї, моя рибчино!
Буду ходить, буду любить,
Поки не загину.
Хиба було коли в сьвітї,
Щоб тї, що кохались,
Розійшли ся, не взяли ся,
Живими остались?«
— »Ти жартуєш, мій голубе!
Ти чув, що співають:
То кобзарі вигадують.
Бо слїпі, не знають;
Бо не бачать, що є брови,
Чорні й карі очи,
І високий стан козачий,
І гнучкий дївочий, —
Що є коси, чорні коси,
Козацька чуприна,
Що на мову на Петрову
В глухій домовинї
Усьміхну ся, скажу йому:
»Орле сизокрилий!
Люблю тебе й на тім сьвітї,
Як на сїм любила.«
Оттак, серце, обнїмімось,

Оттак поцілую!
Нехай вкупі заховають...
Умру — не почую...
Не почую...«
Обняли ся,
Обнялись, зомліли.
Оттак вони любили ся,
Оттак і хотіли,
Щоб на той сьвіт переступить.
Та не по їх стало...
Що-вечора сходили ся,
І мати не знала,
Де Маряна до півночи,
З ким вона гуляє.
»Воно мале, ще дитина,
Нічого не знає.«
Угадала стара мати,
Та не все вгадала:
Знать забула, що минуло, —
Чи не дівувала?
Угадала мати: Маряна — дитина,
Не знала, як треба на сім сьвіті жить;
Думала, ні люде ані домовина
З Петром не розлучать, уміла любить;
Думала, що тільки кобзарі співають,
Бо сліпі, не бачать карих оченят,
Що тільки лякають молодих дівчат.
Лякають, дівчата, правдою лякають!
І я вас лякаю, бо те лихо знаю —
Бодай на сім сьвіті ніколи не знать
Того, що я знаю!... Минуло, дівчата;
Серце не заснуло, я вас не забув;
Люблю вас і досі, як діточок мати,
Буду вас співати, поки не заснув...
Тогді, мої любі, як мене не стане,
Згадайте про мене, про мою Маряну;
Я вам з того сьвіта серцем усьміхнусь,
Усьміхну ся...«
Та й заплакав.
Дивились дівчата,
Не питали, чого плаче,
Та й на-що питати?

Минуло ся, помагало
Ласкаве дівоче
Щире слово...

[III.]

»Вибачайте!«
Утер сліпі очи:
»Вибачайте, мої любі!
Нехотя журю ся.
Так от, бачите, Маряна
З убогим Петрусем
Що-вечора розмовляла,
А мати не знала.
Дивувалась: »Що се таке
Маряну спіткало?
Чи не пристріт? Сяде шити,
Не те вишиває;
Замісць »Гриця,« задумавшись,
»Петруся« співає;
Часом сонна розмовляє,
Подушку цілує...«
Мати спершу сьміяла ся,
Думала: жартує;
Потім бачить, що не жарти,
Та й каже Маряні:
»Треба буде старостів ждать,
Та може й од пана.
Ти вже виросла — нівроку,
Уже й дівувала;
Я вже думаю, що... бачиш...
(На-силу сказала),
Що вже й за-між, коли теє...«
— »А за кого, мамо?«
— »Хто вподоба, то і оддам.«

Співає Маряна:
»Минула ся твоя доля,
На-віки минула!
Чом ти вчора, як вернулась,
На-вік не заснула?
Було б легше в домовині
Одинокій спати.

Тоґді може б над тобою
  Заплакала мати.
Тепер мати не заплаче,
  Та й не заспіве;
А лиха ще буде, буде,
  Поки заховають!«

Оттаке-то, мої любі,
  Бува на сім сьвіті:
Одна дочка у матери,
  Та й тій тяжко жити!...
По садочку похожає,
  Слїзоньки втирає;
Поглядає на сонечко:
  Пече, а не сяє;
Стоїть собі серед неба,
  Мов сьміеть-ся з неї.
Воно не зна, що Маряна
  Рада б під землею
Заховать ся од матери,
Щоб не почуть знову
Тії мови, що вже чула,
  Проклятої мови.
Воно не зна, що, як зайде
  Спочити за гаєм,
Петрусь вийде на долину,
  Петрусь заспіває,
Петрусь її розпитає,
  Як брат заговорить,
Поцілує, розпитає
  Про лютеє горе.

Не знала Маряна, чого серце млїє,
  Чого плачуть очи. На-що його знать?
Хилить ся тополя, куди вітер віє,
  Тяжко одинокій на степу стоять.
Утомить ся вітер, тополя спочине:
Оттак і дівоча мине хуртовина.
  Тяжко одинокій в степу зострічать,
  А ще гірше любій по-переду знать,
Де і як спіткає лихая година,

Несподівано Маряна
  Зостріла недолю;
Співа було, а іногді
  Дає сльозам волю.
Сама не зна, чого плаче;
  Може серце й чує,
Та не вміє росказати
  Про те, що віщує.
Раз у-вечері Маряна,
  Як мати заснула,
Пішла слухать соловейка,
  Мов з-роду не чула.
Вийшла в садок, послухала,
  Сама заспівала,
Та й замовкла; під яблуню
  Тихесенько стала,
Заплакала, як дитина
  Без матери плаче...
Петро стоїть перед нею,
  Нічого не бачить.

[IV.]

»Оддай мене, моя мамо,
  Та не за старого,
Оддай мене, моє серце,
  Та за молодого!
Нехай старий бурлакує,
  Гроші заробляє,
А молодий мене любить,
  Долі не шукає.
Не шукає, не блукає
  Чужими степами.
Свої воли, свої вози,
  А між парубками,
Як маківка на вгороді,
  Цьвіте, процьвітає.
Має поле, має волю,
  Та долі не має.
Його доля — мої брови,
  Мої карі очи;
Моє слово — панство-царство
  Нічого не схоче.

У кайданах, моя сиза,
  Та не сиротою,
Тілько, мамо, щоб плакати,
  Щоб співать зо мною.
Оддай...«
    — »Дочко моя, Маряно!
  Оддам тебе за пана,
За старого, багатого,
  За сотника Йвана.«
  — »Умру, серце-мамо,
  За сотником Йваном!«
— »Не вмреш, будеш панувати,
  Будеш діток годувати!«

Мати галка, мати чорна
  Літаючи краче;
Чорнобрива дівчинонька,
  Ходя гаєм, плаче.
Летить галка через балку,
  В степу погуляти,
А дівчина нудить сьвітом:
  Ні з ким розмовляти.
Не пускає її мати
  В-ранці до криниці,
Ні жита жать, ні льону брать,
  Ні на вечорниці,
Де дівчата з парубками
  Жартують, співають,
Та про мене чорнобриву
  Нишком розмовляють:
»Багатого дочка батька,
  Шляхетського роду...«
Тяжко, мамо, важко, мамо!...
  На-що дала вроду?
На-що брови змалювала,
  Дала карі очи?
Усе дала, тілько долї,
  Долї дать не хочеш.
На-що мене годувала,
  На-що доглядала?
Поки лиха я не знала,
  Чом не заховала?

Не слухала стара мати,
Лягла спочивати;
А Маряна заплакала,
Ледве пішла з хати.
»Злякала ся,« дума мати:
»Нехай переплаче!«
А Маряна за сльозами
І сьвіту не бачить.
Пішла в садок; серце мліє,
Як згадає пана.
Серце моє, рибко моя!
Маряно, Маряно!
Пострівайте!... заспівала —
Пішла луна гаєм;
Не про »Гриця,« — про »Петруся«
Так і виливає.
Заспіває, опинить ся,
Послуха, та знову,
Аж голосок утомив ся.
Петрової мови
Не чуть, нема, не гукає,
Не кличе: »Маряно!
Де ти, пташко? Вилинь, серце,
Серденько кохане!«
Нема Петра, не чуть Петра...
Не вже-ж то покинув
Сиротою чорнобриву
При лихій годині?
Побачимо... А тим часом
По-над темним гаєм,
Як русалка жде місяця,
Маряна блукає.
Не співає чорнобрива,
Тяжко, тяжко плаче.
Ой верни ся, подиви ся,
Зрадливий козаче!
Утомилась би Маряна, —
Утоми не чує;
Без Петруся в гаю, в лузі
Ходячи ночує.
На схід сонця червоніє,
Ховають ся зорі;

Іде дівчина до хати,
Несе своє горе.
Прийшла в хату, спала мати;
Глянула на неї:
»Ой як-би ти, мамо, знала,
Якою змією
Окрутила моє серце,
Рідної дитини!...«
Та й упала на постелю,
Як у домовину!...

1841, 22-XI.
Петербург.

——o——